МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Податкове консультування з обліку та оптимізації витрат підприємства»

Здобувач вищої освіти ІІ курсу,
групи ОМПз-23-1,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
ОПП «Податкове консультування» — (підпис) — Ямнюк Владислав Олегович

Науковий керівник — (підпис) — Скоромцова Тетяна Олександрівна, к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми — електронний підпис — (підпис) — Ізмайлов Ярослав Олексійович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри адміністрування податків, протокол від «24» 01 2025 № 9

Завідувач кафедри адміністрування податків — (підпис) — Іванишина О.С., к.е.н., доцент

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 17 20.01.2025 _____

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 26.12.2024 _____

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпи

Результат захисту 70/С/4 06.02.2025 _____

(оцінка) (дата) (підпи

Голова комісії: _____ Л.М. Кашпур

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: електронний підпис Я.О. Ізмайлов

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ О.С. Іванишина

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т.В. Тучак

(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар комісії: _____ М.В. Яруш

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	23		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	2		
4. Рецензент	від 0 до 5	3		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	36		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	6		Кашпур Л.М.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	3		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		Ізмайлов Я.О. електронний підпис Іванишина О.С.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	5		Тучак Т.В.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	34		Яруш М.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	70		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	4 (добре)	06.02.2025	Кашпур Л.М. Ізмайлов Я.О. електронний підпис Іванишина О.С. Тучак Т.В. Яруш М.В.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри

_____ Іванишина О.С.

«_____»_____2023

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти

Ямнюк Владислав Олегович

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Податкове консультування з обліку та оптимізації витрат підприємства»

2. Затверджена наказом ректора від 20.12.2023 № 1700, з внесенням змін наказом від 10.10.2024 № 1517.

3. Строк здачі закінченої роботи – 23.12.2024

4. Цільова установка

Метою дипломної роботи є дослідження основних підходів та методів податкового консультування з обліку та оптимізації витрат підприємств та розробка рекомендацій щодо ефективного застосування цих методів для зменшення податкових витрат і підвищення фінансової ефективності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес податкового консультування обліку та оптимізації витрат підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні та практичні засади обліку та оптимізації витрат підприємства.

Вихідні дані до роботи сучасні наукові праці українських, зарубіжних науковців, статті в періодичних виданнях з проблематики.

5. Перелік графічного матеріалу –12 таблиць, 7 рисунків.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділо

Розділ 1. Теоретичні аспекти обліку витрат підприємства

1.1. Економічна сутність та класифікація витрат підприємства

1.2. Методи обліку витрат підприємства

Розділ 2. Організаційні та методичні засади податкового консультування з питань оптимізації податкових зобов'язань

2.1. Організаційні засади податкового консультування підприємств питань оптимізації податкових зобов'язань

2.2.Роль податкового консультування в оптимізації податкових пла

Розділ 3. Оптимізація витрат підприємства: організаційний та прак аспекти

3.1. Управління витратами як важлива складова податкового консультування

3.2. Напрями оптимізації витрат підприємств

3.3.Оптимізація витрат на прикладі ТОВ «Провансаль»

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапі	
		За планом	Фа
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи та написання заяви на її затвердження	11.11.23	11
2.	Отримання завдання наукового керівника для виконання кваліфікаційної роботи	22.12.23	22
3.	Узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	01.03.24	01
4.	Підготовка I розділу дипломної роботи та подання її керівнику	20.05.24	20
5.	Підготовка II розділу дипломної роботи та подання її керівнику	02.09.24	02
6.	Підготовка III розділу дипломної роботи та подання її керівнику	25.11.24	25
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.12.24	23
8.	Отримання відгуку наукового керівника	26.12.24	26
9.	Перевірка роботи в системі антиплагіат	08-09.01.25	08-
10.	Отримання зовнішньої рецензії	15.01.25	15
11.	Отримання допуску зав.кафедри до захисту	17.01.25	17
12.	Попередній захист роботи	20-21.01.25	20-
13.	Захист дипломної роботи	05-06.02.25	05-

Дата видачі завдання «__22__»_грудня_ 2023

8. Керівник кваліфікаційної роботи _____ (підпис) Скоромцова (прізвище, ініці

9. Керівник освітньо-професійної програми електронний підпис (підпис) Ізмайлов Я (прізвище, ініці

10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Ямнюк В.(

АНОТАЦІЯ
«Податкове консультування з обліку та оптимізації витрат підприємства»

Мета роботи – дослідження основних підходів та методів податкового консультування з обліку та оптимізації витрат підприємств та розробка рекомендацій щодо ефективного застосування цих методів для зменшення податкових витрат і підвищення фінансової ефективності підприємства.

Завданнями роботи є: визначити економічну сутність та класифікацію витрат підприємства; ознайомитися із методами обліку витрат підприємства; вивчити організаційні засади податкового консультування підприємств з питань оптимізації податкових зобов'язань; визначити роль податкового консультування в оптимізації податкових платежів; встановити зв'язок між управлінням витратами та податковим консультуванням; охарактеризувати основні сучасні оптимізації витрат; проаналізувати діяльність ТОВ «Провансаль» щодо оптимізації витрат.

Предметом дослідження є процес податкового консультування обліку та оптимізації витрат підприємств.

Об'єктом дослідження процес податкового консультування фізичних осіб-підприємців податковим и радниками з питань нарахування та сплати єдиного податку.

За результатами дослідження сформульовані пропозиції з удосконалення напрямків оптимізації витрат підприємства.

Одержані результати можуть бути використані в: науково-дослідній сфері при здійсненні подальших наукових розробок щодо проблематики дослідження; освітньому процесі – під час вивчення та викладання навчальних дисциплін «Бізнес-консультування» «Організація і методика податкового консультування».

Дипломна робота 50 містить сторінок друкованого тексту, у тому числі 12 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 45 найменувань та 2 додатка.

Ключові слова: податкове консультування, консультант з податків і зборів; витрати підприємства; оптимізація витрат; мінімізація ризиків; податкові зобов'язання.

Рік виконання дипломної роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2025.

ANNOTATION

«Tax consulting on accounting and optimisation of enterprise expenses»

The purpose of the work is to study the main approaches and methods of tax consulting on accounting and optimisation of enterprise expenses and to develop recommendations for the effective application of these methods to reduce tax costs and increase the financial efficiency of the enterprise.

The objectives of the study are: to define the economic essence and classification of enterprise expenses; to get acquainted with the methods of accounting for enterprise expenses; to study the organisational principles of tax consulting of enterprises on optimisation of tax liabilities; to determine the role of tax consulting in optimisation of tax payments; to establish the link between cost management and tax consulting; to characterise the main modern cost optimisations; to analyse the activities of Provansal LLC in terms of cost optimisation.

The subject of the study is the process of tax consulting on accounting and cost optimisation of enterprises.

The object of the study is the process of tax consulting of individual entrepreneurs by tax and advisers on the calculation and payment of the single tax.

Based on the results of the study, the author formulates proposals for improving the areas of optimisation of enterprise costs.

The results obtained can be used in: the research area for further scientific developments on the research issues; educational process - in the study and teaching of the disciplines 'Business Consulting' and 'Organisation and Methodology of Tax *Consulting'*.

The thesis consists of 50 pages of printed text, including 12 tables, 7 figures, a list of references of 45 titles and 2 appendices.

Key words: tax consulting, tax consultant; enterprise expenses; cost optimisation; risk minimisation; tax liabilities.

Year of completion of the thesis - 2024.

Year of thesis defence - 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація витрат підприємства

1.2. Методи обліку витрат підприємства

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПИТАНЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

2.1. Організаційні засади податкового консультування підприємств з питань оптимізації податкових зобов'язань

2.2.Роль податкового консультування в оптимізації податкових платежів

РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

3.1. Управління витратами як важлива складова податкового консультування

3.2. Напрями оптимізації витрат підприємств

3.3.Оптимізація витрат на прикладі ТОВ «Провансаль»

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасного економічного середовища підприємства зіштовхуються з численними викликами, зокрема з необхідністю оптимізації витрат та ефективного управління податковими зобов'язаннями. Важливим аспектом досягнення фінансової стабільності та конкурентоспроможності є впровадження грамотної податкової стратегії, складовою якої є - податкове консультування з обліку та оптимізації витрат.

Податкове консультування відіграє ключову роль у забезпеченні підприємств інструментами для ефективного управління своїми податковими зобов'язаннями, що дозволяє не тільки мінімізувати податкові витрати, але й досягти більшого рівня фінансової стабільності. Це особливо важливо для підприємств, які прагнуть збільшити свою рентабельність, покращити ліквідність і забезпечити стійкий розвиток у конкурентному середовищі.

Облік витрат підприємства є основою для управлінських рішень, і саме через правильне визнання та класифікацію витрат підприємство може зменшити собівартість виробленої продукції чи послуг. Податкове консультування в цьому контексті допомагає оптимізувати витрати підприємства через правильне застосування податкових пільг, вибір вигідної системи оподаткування, а також застосування методів податкової оптимізації для зменшення податкових зобов'язань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням обліку витрат та їх оптимізації, присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Грінченко А. [7], Дерій В. [8], Омельниченко О. [25], Олійник О. [24], Цал-Цалко Ю. [24] , Чернишова Л. [42] та багато інших. Незважаючи на велику кількість наукових праць і досліджень, дане питання вважається досить актуальним і потребує подальшого розгляду.

Мета і завдання дослідження.

Метою дипломної роботи є дослідження основних підходів та методів податкового консультування з обліку та оптимізації витрат підприємств та розробка рекомендацій щодо ефективного застосування цих методів для

зменшення податкових витрат і підвищення фінансової ефективності підприємства.

Для досягнення поставленої мети автором було поставлені наступні завдання:

Для досягнення мети були поставленні такі завдання:

–визначити економічну сутність та класифікацію витрат підприємства;

–ознайомитися із методами обліку витрат підприємства ;

– вивчити організаційні засади податкового консультування підприємств з питань оптимізації податкових зобов'язань ;

–визначити роль податкового консультування в оптимізації податкових платежів ;

– встановити зв'язок між управлінням витратами та податковим консультуванням;

– охарактеризувати основні сучасні оптимізації витрат ;

– проаналізувати діяльність ТОВ «Провансаль» щодо оптимізації витрат.

Об'єктом дослідження є процес податкового консультування обліку та оптимізації витрат підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні та практичні засади обліку та оптимізації витрат підприємства .

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використано діалектичний метод пізнання, методи аналізу, синтезу, дедукції, групувань, фінансово-економічного аналізу господарської діяльності досліджуваного підприємства, табличний і графічний методи, факторний аналіз, абстрактно-логічний підхід.

Інформаційною базою дослідження стали чинні законодавчі та нормативні акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фінансова звітність ТОВ «Провансаль», матеріали, розміщені на офіційних сайтах мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені пропозиції з удосконалення напрямків оптимізації витрат підприємства можуть бути використані в:

– науково-дослідній сфері – здійснення подальших наукових розробок щодо проблематики дослідження;

– освітньому процесі – під час вивчення та викладання навчальних дисциплін «Бізнес-консультування» «Організація і методика податкового консультування».

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 12 таблиць, 7 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація витрат підприємства

З розвитком ринкових відносин та початком глобалізаційних процесів в економіці види витрат стають більш різноманітними, а спектр підходів до трактування цього поняття збільшується. Витрати - це складне економічне явище, тісно пов'язане з усіма елементами управлінського процесу, які забезпечують безперервність виробництва та впливають на результати діяльності підприємства через вплив на прибуток. Для прийняття правильного та ефективного управлінського рішення і досягнення максимального прибутку необхідно з'ясувати сутність поняття витрат з урахуванням тенденцій розвитку цієї категорії.

Вітчизняна дослідниця Ляшенко Г. зазначає, що «витрати - це грошові кошти, які можна одержати в результаті використання ресурсів, що плануються й обліковуються як собівартість продукції. Також можна зазначити, витрати – це складна економічна категорія, яку можна розглядати, як вартість ресурсів, що використовує підприємство для здійснення фінансово-господарської діяльності» [21]. Витрати є важливою і складною економічною категорією, яка посідає особливо важливе місце в управлінні компанією в цілому. Це можна пояснити наступним чином: витрати впливають на фінансові результати компаній, використовуються для визначення цінової політики, показують рівень технології та організації виробництва, використовуються для оцінки ефективності управління шляхом порівняння витрат і результатів діяльності [42, с. 61].

Витратний підхід, визначений у стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності, забезпечує формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства у фінансовій звітності, але не відображає уявлення про економічну сутність поняття «витрати».

У своїх працях економісти розкривають економічну сутність цього поняття. Здебільшого науковці розглядають витрати як ресурси, спожиті в процесі діяльності підприємства. Як правило, визначаючи поняття витрат, науковці наводять детальний перелік таких ресурсів. У таблиці 1.1 узагальнено думки авторів та інформацію з нормативних джерел щодо визначення терміну «витрати».

Таблиця 1.1

Визначення поняття «витрати»

Автор	Витрати – це
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (далі – П(С)БО 16) [30]	зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками)» [30]
Податковий кодекс України пп. 14.1.27 п. 14.1 ст. 14 [29]	«сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)» [29].
Бондаренко Т. [4]	«достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких у визначеному періоді призводить до змін у складі активів та зобов'язань підприємства та сприяє досягненню цілей його діяльності» [4]
Грінченко А. [7, с. 5]	«вартість усіх ресурсів, що використовуються в процесі діяльності підприємства для досягнення основної мети» [7]
Дерій В. [8с. 154–160]	«повністю або частково використані у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства запаси, необоротні активи, трудові й інтелектуальні ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами й іншими юридичними та фізичними особами» [8]
Жадан М., Скидан О. [11, с. 222]	«сума ресурсів, витрачених на виробництво продукції (робіт, послуг), а також вартісна оцінка спожитих у процесі виробництва матеріалів, палива, основних засобів, трудових ресурсів, фінансових активів та інших витрат» [11]
Скрипник М. [34,с. 312]	«частина використаних ресурсів, яка при визначенні прибутку підприємства за звітний період ставиться у відповідність з визначеними доходами» [34]

Столяр Л. [35]	«зменшення активів (грошових коштів, іншого майна) і (та) виникнення зобов'язань у звітному періоді в результаті господарської діяльності підприємства, що призводить до зменшення економічних вигод та зменшення власного капіталу» [35]
Філіп (Попович) Л. [39, с. 210]	«виражена в грошовому вимірнику сума спожитих в процесі господарської діяльності економічних ресурсів підприємства або збільшення його зобов'язань» [39]
Ю. С. Цал-Цалко [40]	«витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені2 [40, с. 17].

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Таким чином, з точки зору організації достовірного обліку виробничих витрат на підприємстві для управління ними та формування собівартості продукції, слід враховувати як бухгалтерський, так і ресурсний підходи до формування виробничих витрат.

Важливим аспектом теоретичних засад обліку виробничих витрат є критерії їх визнання. Ці критерії визначені майже ідентично у національних [30] та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та звітності [33].

Різниця полягає в тому, що національні стандарти визначають операції, в яких витрати не визнаються. Класифікація витрат підприємства необхідна як для достовірного відображення результатів діяльності підприємства у фінансовій звітності, так і для визначення собівартості готової продукції і, відповідно, для ціноутворення. Класифікація витрат дуже важлива для управління ними і особливо для калькулювання собівартості продукції для різних управлінських потреб. Витрати класифікують за різними критеріями [4]. Групування витрат за класифікаційними ознаками наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Групування витрат за класифікаційними ознаками [1]

Ознака класифікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати Непрямі витрати
За видами продукції(робіт, послуг)	Витрати на вироби Витрати на групи виробів Витрати на замовлення

За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні затрати Витрати на оплату праці Відрахування на соціальні заходи Амортизація Інші витрати
За цільовим призначенням (статтями калькуляції)	Витрати на утримання та експлуатацію обладнання Загальновиробничі витрати Адміністративні витрати Витрати на збут
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Умовно-змінні витрати Умовно-постійні витрати Інші (змішані, альтернативні, необоротні)
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва Витрати цеху Витрати дільниці Витрати функціональних служб
За календарними періодами	Поточні витрати Одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати Невиробничі витрати
За рівнем планування і контрольованості	Регульовані (контрольовані) витрати Нерегульовані (неконтрольовані) витрати
За звітними періодами	Капітальні витрати Фінансові витрати
За ступенем залежності від прийняття рішень	Релевантні витрати Нерелевантні витрати
За порядком обчислення (складом)	Фактичні витрати Планові (бюджетні) або прогнозовані Нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	Операційні витрати Витрати на амортизацію

Класифікацію витрат згідно П(С)БО 16 представлено на додатку А.

Основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме оптимізація витрат.

Будь-які підприємства в процесі управління своєю діяльністю ставлять завдання налагодити систему управління витратами з метою подальшої оптимізації цих витрат та максимізації прибутку.

1.2. Методи обліку витрат підприємства

Витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань [30]. Бухгалтерська класифікація витрат підприємства зображена на рис. 1.1.

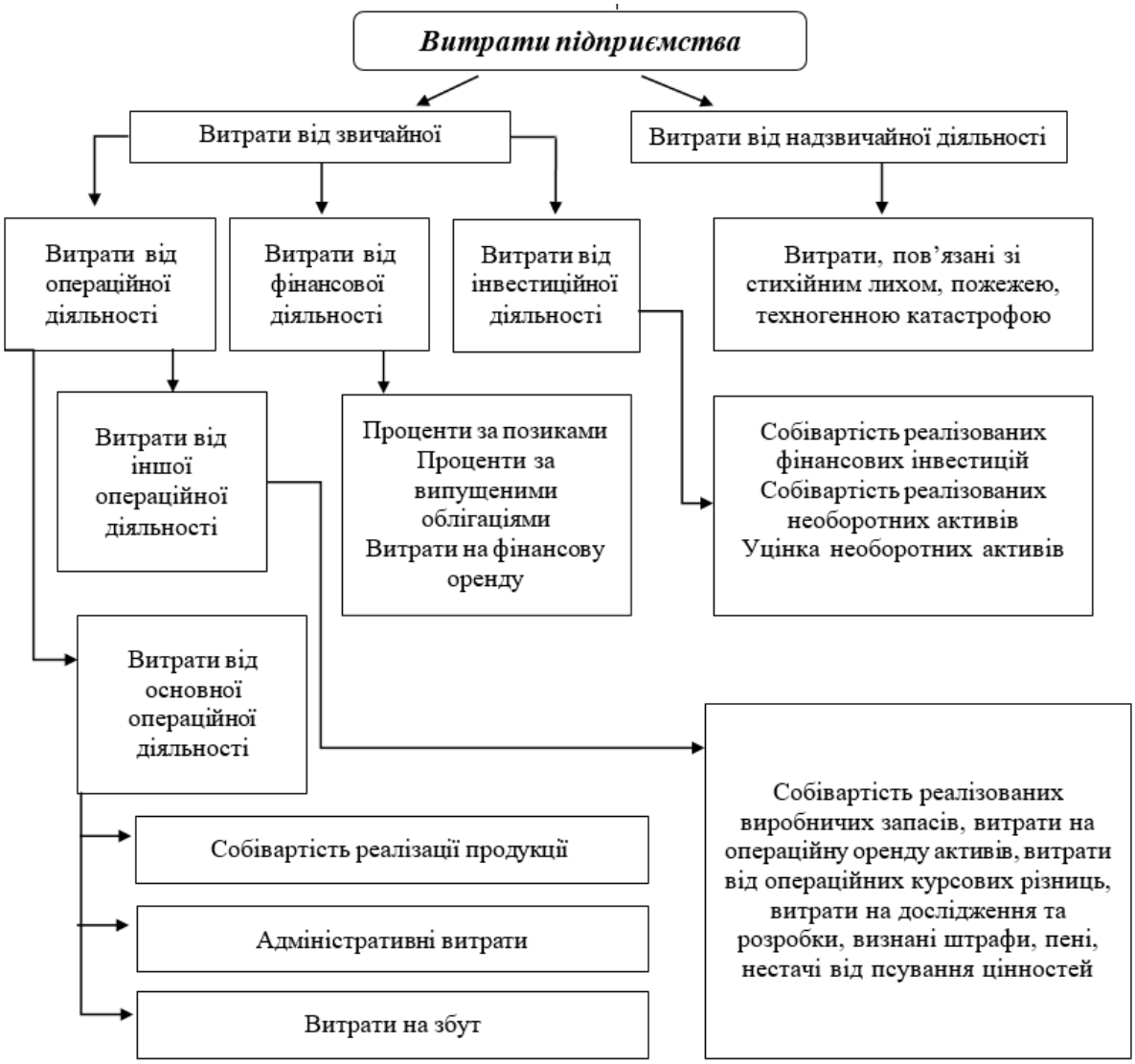

Рис. 1.1. Бухгалтерська класифікація витрат підприємства [30]

Як відомо, всі витрати підлягають обліку, а бухгалтерський облік - це впорядкована система збору, накопичення, обробки, групування, узагальнення та реєстрації (запису) необхідної інформації, яка відображає кількісні та якісні характеристики подій, явищ, фактів, процесів, предметів тощо.

Для обліку витрат підприємство може використовувати рахунки класу 8 «Витрати за елементами» та класу 9 «Витрати діяльності», причому рахунки

класу 9 є обов'язковими для всіх підприємств, крім суб'єктів малого підприємництва та організацій, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності. Рішення про використання рахунків класу 8 приймається підприємством самостійно [43].

Облік витрат здійснюється різними методами - сукупністю прийомів і операцій практичного або теоретичного пізнання дійсності, які є другорядними для вирішення конкретного завдання. Таким чином, метод є лише засобом для досягнення мети.

Сучасні методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції можна поділити на дві групи:

–традиційні — ті, які використовуються у вітчизняній обліковій практиці протягом десятиліть (позамовний, попроцесний, попередільний, нормативний);

–запозичені — тобто ті, що сформувалися та розвинулися в інших країнах світу, оскільки в Україні вони стали відомі лише на початку 1990-х років і зараз використовуються компаніями, які орієнтуються на європейські стандарти, експорт, співпрацю з іноземними партнерами чи іноземними інвесторами (нормативний метод, прямі витрати, функціонально-вартісний аналіз, таргет-кост, цільові витрати). Знову ж таки, ця класифікація є досить умовною, оскільки нормативний метод і стандартні витрати мають багато спільних рис [8]. Традиційні методи обліку витрат найбільш точно представив Пилипенко С. [28], який виділив два основні методи: метод обліку фактичних витрат (ненормативний) та нормативний метод обліку.

«Ненормативний метод обліку пов’язаний насамперед із центрами відповідальності, місцями виникнення витрат, елементами витрат і статтями собівартості. Нормативний метод пов’язаний з елементами витрат, статтями собівартості та змінами норм.

Науковці-економісти донині не виробили єдиної думки щодо того, які методи обліку вважати традиційними»[43].

Олійник В. та Литвин Ю. виокремлюють «позамовний, попередільний і

норматив- ний методи обліку виробничих витрат» [24].

Новиченко П. і Рендухов Н. стверджують, «що до методів обліку належать попередільний, позамовний, повиробничий і знеособлений (котловий). Ці автори розглядають однопередільний (попроцесний) метод як різновид попередільного, а облік за деталями та вузлами — як повиробничий метод обліку витрат на виробництво. Науковці вважають, що можна виокремлювати і нормативно-позамовний, і нормативно-повиробничий методи» [19].

Ткаченко Н. розглядає «попередільний (однопередільний і багатопередільний варіанти цього методу), позамовний і нормативний методи як методи калькулювання собівартості продукції» [36].

Пушкар М. «позамовний, попередільний, попроцесний (простий) і нормативний методи називає методами калькулювання собівартості продукції, зазначаючи водночас, що їх найчастіше застосовують на практиці» [31]. Слушною є думка Пушкаря М. «щодо переліку і частоти вживання цих методів, проте не можемо погодитися з тим, що він називає їх методами калькулювання, а не обліку витрат і калькулювання собівартості продукції» [31].

Автор підкреслює, що в обліковій практиці метод обліку витрат ототожнюються з об'єктами їх обліку, які є засобом розмежування витрат за їх призначенням і місцем виникнення [2].

Донедавна більшість фахівців поєднували методи обліку і калькулювання. До недоліків таких класифікацій більшість авторів зараховували їх побудову за двома різними ознаками, такими як спосіб контролю за витратами на виробництво (поточний контроль або контроль по закінченні місяця чи звітності); спосіб групування витрат за об'єктами обліку а також відсутність єдиного критерію класифікації. Так, в одних класифікаціях в основу покладено принципи обліку витрат на виробництво, а в інших — калькулювання собівартості на одиницю продукції. Нині відбувається докорінна трансформація як технологічних, так і організаційних умов виробництва, що базується на зміні форм власності.

Щоб розібратися у суперечках науковців, потрібно дізнатися, що означають

всі названі вище методи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Методи витрат [43]

№	Метод	Характеристика
1	Облік фактичних витрат	Полягає у формуванні собівартості продукції на основі фактичних витрат підприємства, які послідовно накопичуються, без відображення в обліку даних про величину витрат за нормами. Застосування цього методу дає змогу визначити фактичну собівартість.
2	Облік нормативних витрат	Полягає у формуванні собівартості за нормативними витратами, які попередньо розробляються на кожному підприємстві залежно від його технологічних особливостей. Сутність цього методу полягає у тому, що в обліку фіксуються не ті витрати, що вже здійснені, а ті, які повинні бути, тобто стандартні витрати. Основним завданням, яке ставить перед собою ця система, є облік відхилень від стандартів (норм) і аналіз причин їх виникнення.
3	Позамовний метод обліку витрат	При цьому методі в обліку витрати групуються за замовленнями на виготовлення окремого виробу, партії виробів чи на виконання певного обсягу робіт. Тобто об'єктом обліку витрат при цьому методі є окреме замовлення. Калькулювання собівартості отриманого продукту здійснюється лише після повного виконання і закриття замовлення, незалежно від тривалості його виконання.
4	Попроцесний метод обліку витрат	Полягає в тому, що прямі витрати виробництва відображаються в обліку не за видами продукції, а за процесами (стадіями). Сутність попроцесного методу обліку витрат і обчислення собівартості полягає в тому, що всі прямі витрати обліковують у розрізі встановлених статей за окремими технологічними процесами, за місцем їх виникнення та об'єктами калькулювання. Попроцесне калькулювання застосовують на підприємствах, які спеціалізуються на виробництві великих обсягів ідентичних товарів за незмінної технології зі схожими матеріальними характеристиками та виробничими витратами.
5	Подетальний метод обліку витрат	Метод визначення залишків незавершеного виробництва продукції, за якого витрати на виробництво враховуються по окремих деталях, а собівартість готового виробу визначається підсумовуванням собі- вартості назв виробів. Застосовується у масовому і велико серійному виробництві.
6	Попередільний метод обліку витрат	Суть методу полягає в тому, що на виробництвах процес випуску готової продукції складається в основному з декількох послідовних технологічно закінчених переділів. У них, як правило, обчислюють собівартість продукції кожного переділу, тобто не тільки готового продукту, а й напівфабрикатів, оскільки вони можуть бути частково (деколи у значних розмірах) реалізовані на сторону як

		готова продукція.

«Хоч існують певні відмінності у сутності та сферах застосування, кожний із цих методів повинен забезпечити виконання таких завдань, як:

–визначення витрат за їх видами у розрізі елементів витрат і статей калькуляції;

–групування витрат виробництва за місцем їх виникнення (центрами витрат) і видами продукції;

–обчислення собівартості одиниці продукції (робіт, послуг); контроль за витратами в процесі виробництва;

–визначення й оцінка результатів діяльності виробничих підрозділів та підприємства загалом» [43].

- Виробничі витрати компанії складають собівартість продукції. Вони відображаються в бухгалтерському обліку як виробнича собівартість (cost of production). Калькуляція собівартості використовується для визначення витрат на виробництво кожного виду продукції. Таким чином, калькуляція собівартості - це система вимірювання виробничих витрат.

Калькуляція собівартості - це завершальний етап обліку витрат на виробництво і випуску продукції, на якому витрати групуються за допомогою певних методів і прийомів і обчислюється собівартість продукції.

Метод калькулювання собівартості - це сукупність способів обчислення собівартості продукції та її одиниць. Предметом методу калькулювання собівартості є те, що він представляє, тобто витрати (виробничі витрати) підприємства, які складають собівартість продукції. З іншого боку, облік витрат використовується в бухгалтерському обліку для грошової оцінки окремих об'єктів обліку.

Різні методи калькулювання та обліку витрат забезпечують різні вхідні дані для розрахунку собівартості продукції. Цими даними є суми фактичних витрат за кожною статтею калькуляції [43].

Метод визначення собівартості продукції залежить від організації та технології виробництва, а також типу продукції, що виробляється. Спочатку

розраховується собівартість виду продукції, а потім собівартість одиниці продукції. У зв'язку зі зміною вимог до обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції необхідний новий класифікаційний підхід. Виходячи з цього підходу, всі методи калькулювання собівартості продукції поділяються на три групи:

1) за підходом до основних принципів калькулювання собівартості: калькулювання за видами діяльності (АВС-калькулювання), функціонально-орієнтоване калькулювання собівартості (прямі та накладні витрати);

2) за ступенем безпосередності ідентифікації витрат: калькулювання витрат з виділенням їх відхилень (стандарт-костинг), калькулювання фактичних витрат з виділенням їх відхилень від стандартів;

3) за повнотою витрат: калькулювання неповних витрат (директ-костинг), калькулювання повних витрат (рис. 1.4).

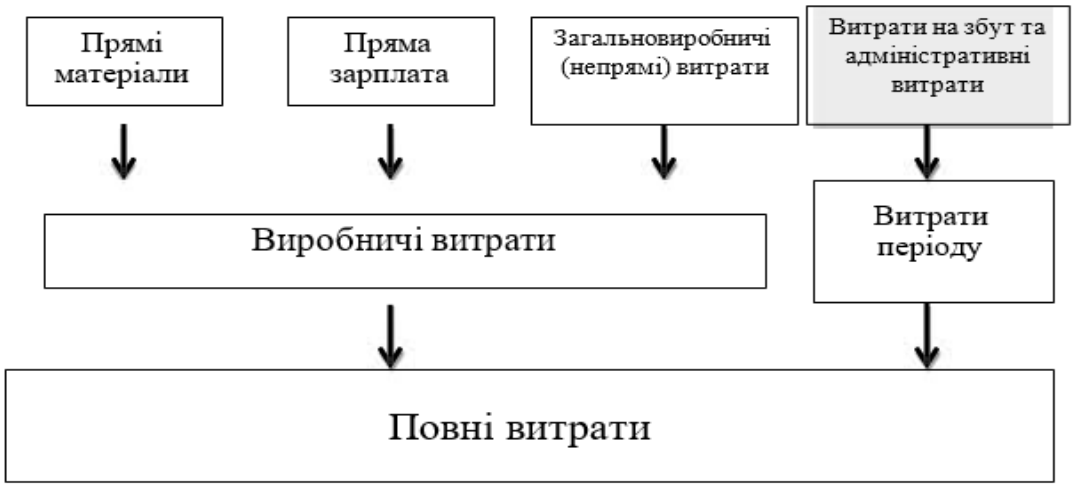

Рис.1.4. Формування витрат за методом «директ-костинг» [9]

Компанії, які планують свою діяльністю, повинні застосовувати два типи методів калькулювання собівартості у своїх економічних розрахунках: калькулювання за життєвим циклом продукту та калькулювання за ланцюжком створення вартості.

На відміну від традиційного калькулювання собівартості з націнкою на прибуток, метод таргет-костинг вираховує витрати на основі заздалегідь визначеної цільової ціни. Цільова ціна - це очікувана ціна продукту (послуги), яку потенційні покупці готові за нього заплатити. Вона визначається на основі

маркетингових досліджень і відображає рівень, який забезпечить компанії досягнення бажаного обсягу продажів і частки ринку. Потім розраховується максимально допустима собівартість продукції шляхом віднімання від цільової ціни частини необхідного прибутку. Для цього фахівці в процесі розробки шукають оптимальне поєднання елементів майбутнього продукту, яке забезпечить бажаний рівень собівартості та якості.

У вітчизняній практиці організації калькулювання собівартості та обліку витрат використовуються такі методи, як таргет-костинг (рис. 1.5) та кайзер-костинг.

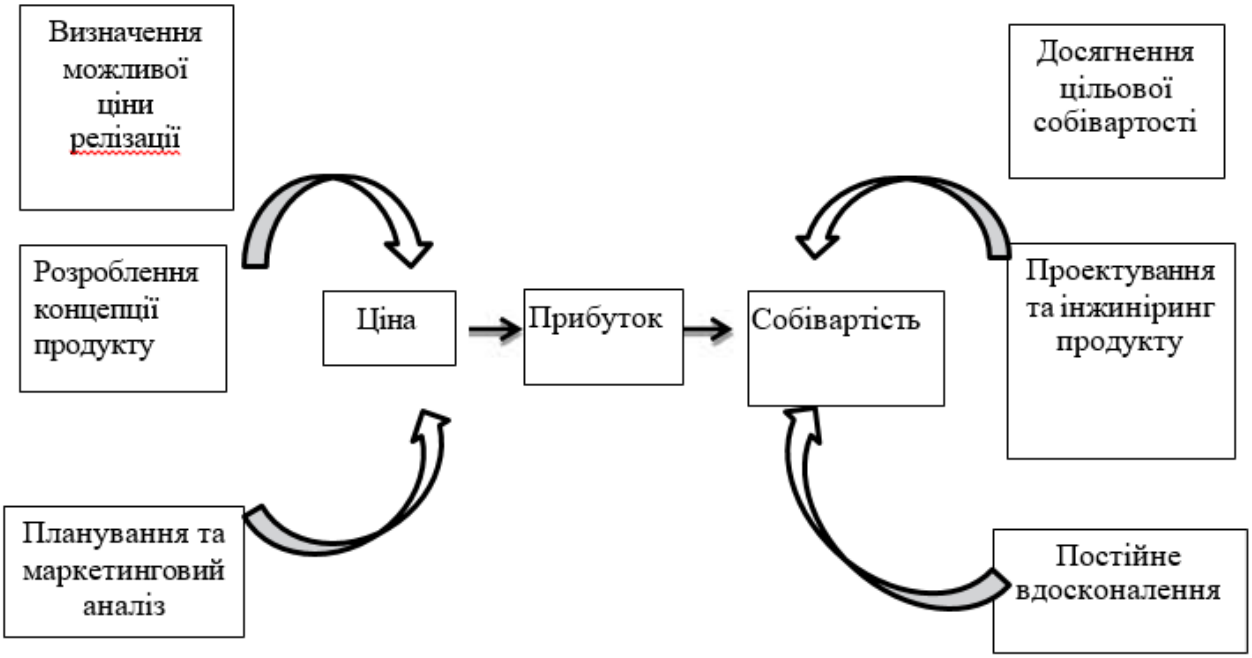

Рис. 1.5. Процес управління за цільовою собівартістю (таргет-костинг) [9]

Наведені вище методи призводять до очікуваного результату в галузях, які виробляють соціально важливу продукцію та виконують соціально затребувані роботи і послуги (транспорт, будівництво, харчова промисловість, житлово-комунальне господарство та ін.) У таких галузях держава має можливість впливати на процес ціноутворення та здійснювати політику «цінового регулювання», а тому застосування цих методів калькулювання собівартості сприятиме зменшенню обсягів державних дотацій та фінансової підтримки збиткових підприємств.

Метод АВС доцільно використовувати в галузях з більшою часткою накладних витрат у собівартості продукції, що дасть змогу виявити причини виникнення накладних витрат та їх розподіл між об'єктами обліку на основі фактичних вимірів.

Застосування зарубіжних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у вітчизняній практиці вимагає кардинальних змін у традиційних підходах до калькулювання витрат і перегляду погляду на їх значення в управлінні діяльністю компанії. Вітчизняним компаніям необхідно відійти від витратного підходу до ціноутворення і використовувати ціноутворення на готову продукцію як інструмент управління своїми витратами та підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, відсутність сучасної класифікації методів обліку витрат на виробництво і калькулювання продукції негативно впливає на ведення бухгалтерського обліку та всієї економічної роботи на українських підприємствах. На думку багатьох науковців, попроцесний метод є одним з найефективніших методів обліку витрат. (рис. 1.6).

Суть цього методу полягає в тому, що всі прямі витрати обліковуються за окремими технологічними процесами, в точці, де вони виникають. Цей метод дає уявлення про рівень витрат і про те, на який процес вони припадають, що допомагає головному бухгалтеру та керівництву контролювати ефективність роботи конкретного підрозділу, який виконує той чи інший процес. Метод калькулювання собівартості також допомагає керівництву розробити план економії коштів без шкоди для виробничого процесу і гарантувати, що ця економія не вплине на якість продукції.

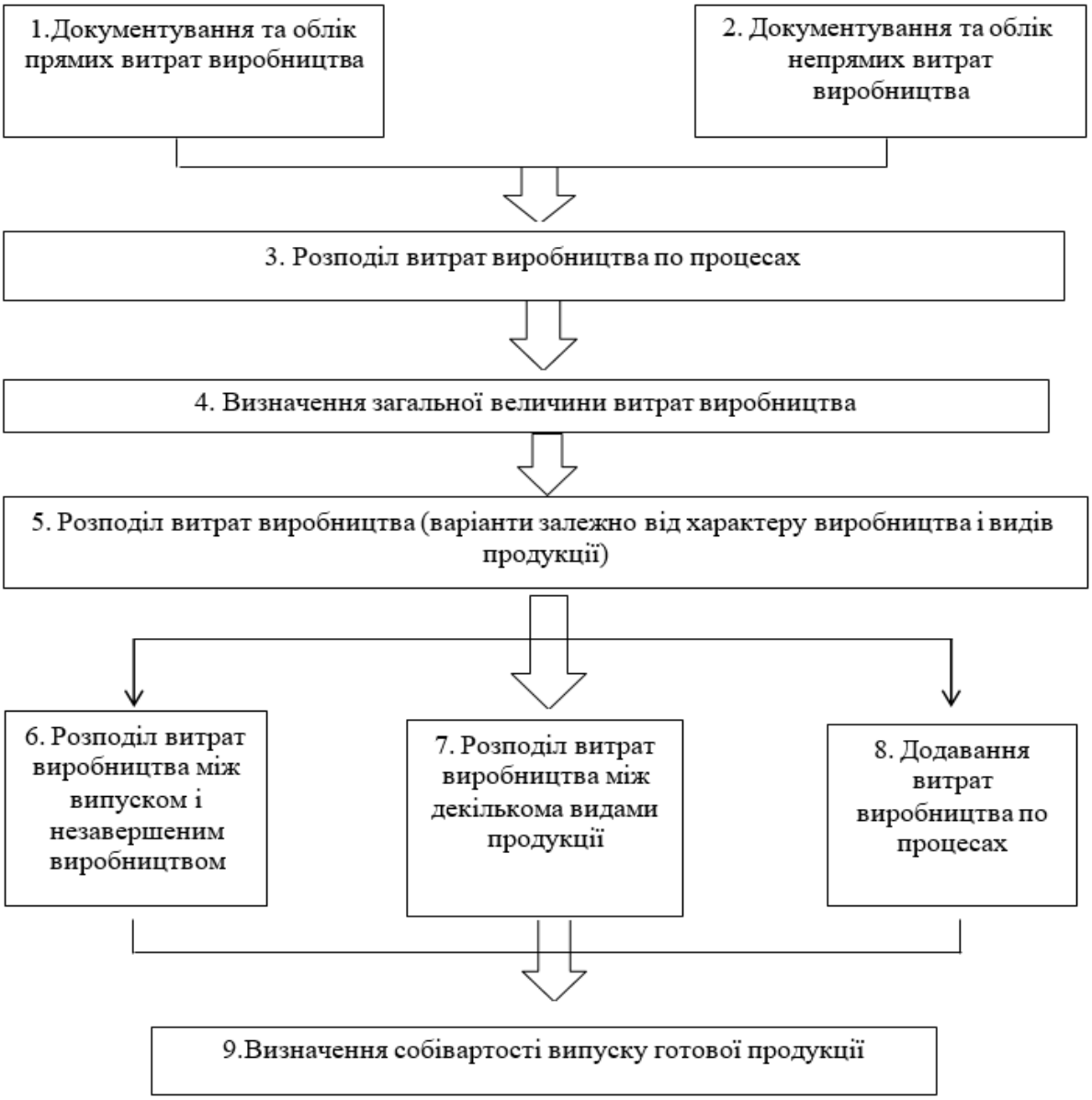

Рис. 1.6. Етапи попроцесного методу калькулювання собівартості продукції [43]

Однак кожна компанія обирає ту політику калькулювання витрат, яка є найбільш ефективною та оптимальною для аудитора.

Висновки до другого розділу

Результати дослідження вказують на важливість категорії «витрати», яка є стійкою рушійною силою, що дозволяє підприємству утримувати конкурентні позиції та бути прибутковим. Показано, що витрати трактуються з різних підходів, які систематизовано таким чином: ресурсно-виробничий, фінансово-грошовий, економічний, обліковий, управлінський, маркетинговий та

нормативно-правовий. «Економічна сутність витрат на підприємстві полягає в тому, що вони є необхідними затратами коштів для забезпечення роботи та розвитку підприємства. Витрати можуть включати в себе різні складові, такі як оплата праці працівників, закупівля сировини, електроенергії, оренда приміщень, податки та інші затрати, пов'язані з виробництвом та обслуговуванням діяльності підприємства» [24].

Відсутність сучасної класифікації методів обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції негативно впливає на стан бухгалтерського обліку та всієї економічної роботи на українських підприємствах. Найбільш ефективним методом обліку витрат є попроцесний метод. Попроцесний метод застосовується на підприємствах з масовим виробництвом, де виготовляється один або декілька видів продукції, технологічний процес нетривалий і в більшості випадків відсутнє незавершене виробництво. Це видобувна промисловість, скляна, борошномельно-круп'яна, хімічна, будівельних матеріалів та невиробничі галузі.

РОЗДІЛ 2.
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНА ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПИТАНЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

2.1. Організаційні засади податкового консультування підприємств з питань оптимізації податкових зобов'язань

Податковий консультант виступає радником платника податків і допомагає йому у веденні податкових справ і, зокрема, в оптимізації податкових платежів. Основною причиною, чому платники податків користуються послугами податкових консультантів, є економічна ефективність з точки зору часу та вартості послуг. Однак основною причиною найму податкових радників є недостатня обізнаність платників податків у податкових питаннях, оскільки податкове законодавство надто є складним і заплутаним. А податковий консультант повинен допомогти платникам податків уникнути можливих непорозумінь щодо визначення та сплати податкових зобов'язань.

Дії податкового консультанта щодо податкової оптимізації можуть стосуватися:

–загальної організації бізнесу;

–юридичного оформлення окремих господарських операцій;

–вибору дозволених системи та умов оподаткування;

–облікової політики.

Так, якщо дії щодо податкової оптимізації (методи оптимізації), які використовуються суб'єктом господарювання, його власниками законні. Законні – це означає, що такі варіанти дій та оформлення операцій:

–передбачені чинним податковим законодавством, яким є Податковий кодекс України, накази Мінфіну;

–передбачені Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або Міжнародними стандартами фінансовими звітності (МСФЗ) – у залежності від того, які з них використовуються підприємством;

–відповідають іншому законодавству, зокрема Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України;[1]

–операції мають ділову мету, тобто економічну вигоду та/або економічне обґрунтування для підприємства, та не здійснюються лише з метою зменшення податкового навантаження. Це один із принципів, дотримання якого перевіряють під час податкової перевірки. Якщо принцип порушити, операцію можуть визнати фіктивною з нарахуванням втрачених державою податків.

Перший і головний принцип щодо оптимізації – ефект від оптимізації має бути більшим за супутні витрати (втрати) ресурсів, які пов'язані з оптимізаційними діями платника податку. Інакше, це не буде оптимізацією. Мета оптимізації – підвищити ефективність бізнесу, а не просто сплатити менше податків. Маються на увазі супутні втрати:

– грошових ресурсів. Наприклад, зменшивши податок на землю чи ЄСВ підприємство матиме меншими витрати, але тоді буде й більший прибуток та відповідно більшим податок на прибуток. У такому разі виграш за іншими податками, платежами має бути більшим, ніж втрати з податку на прибуток. Крім того, може потребувати додаткових витрат на юридичні та бухгалтерські консультації;

– часу. Певні реорганізації, подрібнення бізнесу заберуть час керівників і власників бізнесу. Збільшення й розгалуження структури підвищує витрати на управління, може збільшити загальний штат працівників і витрати на оплату їхньої праці;

– ділової репутації та податкової історії. Часті зміни можуть відштовхувати й деяких постійних партнерів, якщо вони можуть здатися для них сумнівними. Крім того, ще є позитивна податкова історія, яка впливає на реєстрацію

–[1] Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України;

податкових накладних та задіяна в алгоритмах блокування податкових накладних.

Другий принцип – індивідуальність оптимізації податків. Кожний бізнес унікальний. У разі використання кожного методу (способу) оптимізації слід враховувати індивідуальні особливості платника податку, а саме:

–увесь спектр (види) його операцій;

–загальні обсяги бізнесу та розміри окремих операцій;

–види податків, які сплачуються;

–інший бізнес власників, якщо такий є;

–майбутні плани розвитку бізнесу;

–наявних контрагентів, їхні системи оподаткування;

–морально-етичні позиції власника та його партнерів;

–специфіку галузевого законодавства.

Однак дослідження індивідуальних особливостей бізнесу може проявити зовсім унікальні методи оптимізації, які підходять виключно до цього бізнесу.

Третій принцип – легальність. Варто вдаватися лише до законних методів (способів), оскільки незаконні можуть спричинити значно більші втрати у перспективі.

Серед основних напрямів, у яких податкове консультування сприяє оптимізації витрат підприємства, виділяють:

1. Оптимізація податкових витрат

Одним із основних завдань податкового консультування є оптимізація податкових витрат. За допомогою податкового консультанта підприємство може обрати найбільш вигідну систему оподаткування, яка дозволяє знижувати загальну податкову базу і таким чином мінімізувати податкові платежі.

Приклад: Вибір між єдиним податком і загальною системою оподаткування для малих підприємств або застосування спеціальних податкових пільг, що дозволяють знизити податкові витрати в залежності від виду діяльності підприємства.

2. Планування податкових зобов'язань

Ефективне податкове планування дозволяє підприємствам спрогнозувати свої податкові зобов'язання на майбутні періоди і підготувати необхідну документацію для мінімізації податкових ризиків. Податковий консультант допомагає підприємству визначити найбільш оптимальні терміни сплати податків та податкові стратегії, які зменшать фінансові витрати.

Приклад: Планування витрат підприємства так, щоб вони максимально відповідали вимогам податкового законодавства і могли бути враховані для зменшення податкових зобов'язань.

3. Застосування податкових пільг та стимулів

Одним з важливих аспектів податкового консультування є пошук можливостей для використання податкових пільг, знижок, компенсацій та інших податкових стимулів, що надаються державою для підтримки бізнесу в певних галузях чи для певних видів діяльності.

Приклад: Підприємства можуть скористатися пільговим оподаткуванням у рамках державних програм підтримки інвестицій або науково-дослідницької діяльності, що дозволяє знижувати витрати на податки.

4. Оптимізація витрат на управління податковими зобов'язаннями

Консультації з податкового обліку та оптимізації витрат також включають допомогу в організації внутрішнього податкового контролю та обліку, що дозволяє підприємствам знижувати витрати на адміністрування податків. Це включає правильне оформлення документів, складання звітності, ведення обліку витрат і доходів відповідно до податкового законодавства.

Приклад: Підприємства, що застосовують ефективні методи обліку і контролю податкових витрат, можуть скоротити свої витрати на аудиторські та консалтингові послуги, а також на сплату штрафів за порушення податкового законодавства.

5. Оцінка податкових ризиків та управління ними

Податкове консультування допомагає підприємствам виявляти і аналізувати потенційні податкові ризики, що виникають через зміни в законодавстві,

неточності в податковому обліку або неправомірні дії з боку податкових органів. Це дозволяє підприємству вчасно вжити заходів для їх усунення та зменшення витрат на можливі штрафи чи пені.

Приклад: Консультації щодо відстеження змін в податковому законодавстві та надання рекомендацій щодо адаптації до нових вимог, що допомагає уникнути витрат, пов'язаних із помилками в податкових нарахуваннях.

6. Міжнародне податкове консультування

Послуги з міжнародного податкового структурування спрямовані на ефективне структурування бізнесу через іноземні компанії (IT, торгівля, захист активів тощо). Податкові консультанти надають підтримку з податкових питань здійснення окремих операцій за межами України та оподаткування іноземних доходів в Україні.

6.1.Консультування з питань міжнародного податкового структурування:

– визначення оптимальних варіантів структурування бізнесу через іноземні юрисдикції

– порівняльний аналіз іноземних юрисдикцій в розрізі різних факторів для обрання юрисдикції з метою ведення бізнесу, з урахуванням останніх тенденцій BEPS (плану дій з протидії розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування), ATAD 1, ATAD 2 і КІК (правил для оподаткування контрольованих іноземних компаній)

– оцінка та порівняння податкового навантаження існуючої компанії то можливих варіантів структурування бізнес

6.2.Консультування з питань міжнародного оподаткування окремих операцій за межами України

6.3.Консультування юридичних та фізичних осіб з питань оподаткування іноземних доходів в Україні

6.4.Підготовка запитів на отримання індивідуальних податкових консультацій з питань практичного застосування податкового законодавства України у сфері міжнародного оподаткування[2]

Отже, податкове консультування є важливим інструментом для суб'єктів господарювання в контексті оптимізації витрат підприємства. Воно дозволяє забезпечити максимальну законність і ефективність у податковій діяльності, мінімізувати податкові витрати і знижувати фінансове навантаження. Завдяки грамотному податковому консультуванню підприємства можуть ефективно управляти своїми податковими зобов'язаннями, уникати фінансових втрат і забезпечувати стійкість на ринку.

2.2.Роль податкового консультування в оптимізації податкових платежів

Податкове консультування відіграє важливу роль у процесі оптимізації витрат підприємства, оскільки дозволяє знизити фінансове навантаження через законні механізми оптимізації податкових зобов'язань.

«Податкова оптимізація полягає в законному зниженні податкових витрат підприємства або фізичної особи без порушення податкового законодавства. Це досягається через використання різних механізмів, таких як створення філій, холдингів, трансфертне ціноутворення, вибір ефективної структури бізнесу [26].

Розглянемо далі методи оптимізації за видами податків .

Оптимізація податку на додану вартість (ПДВ)

Розглянемо методи податкової оптимізації для ПДВ. Щодо бюджетного відшкодування, то маються на увазі суто легальні дії – розширення збуту підприємства, здійснення реальних, товарозабезпечених поставок нерезидентам у митному режимі експорту (реекспорту) (табл.2.1).

Таблиця 2.1

[2] Міжнародне податкове структурування та оподаткування https://kpmg.com/ua/uk/home/services/tax/tax-advisory/international-tax/international-structuring-and-other-issues.html

Методи оптимізації ПДВ [26]

Переваги	Недоліки
1. Перетворення в єдинника-неплатника ПДВ (перехід на групу 3 спрощеної системи зі ставкою 5% – неплатник ПДВ)	
перехід на єдиний податок розширює ліміт річного доходу, який дозволяє бути неплатником ПДВ: за загальних умов це всього лише 1 млн грн*, а група 3 єдиного податку має ліміт значно більший – 1167 мінімальних зарплат на 1 січня (на 2024 рік – 8 285 700 грн)**	– статус неплатника ПДВ відштовхує тих контрагентів, яким треба податковий кредит з ПДВ, так як вони є платниками податку; – єдинником групи 3 може стати не кожний – є обмеження за видами діяльності, заборона бартерних операцій, векселів, інших негрошових операцій**
2. Створення умов для бюджетного відшкодування ПДВ (постачання товарів, робіт, послуг за ставкою ПДВ 0% нерезидентам)	
постачання нерезидентам і отримання бюджетного відшкодування ПДВ, якщо податковий кредит перевищить податкове зобов'язання	– отримання бюджетного відшкодування може мати труднощі, податківці можуть «тиснути» не подавати на бюджетне відшкодування; – не всі можуть знайти напрями бізнесу для експорту та нерезидентів-покупців, супровід експорту – це теж додаткові витрати
3. Заміна юридичного оформлення відносин між контрагентами на споріднені (*оренда → позичка; купівля-продаж товарів → комісійна торгівля; купівля-продаж сировини → послуги з переробки давальницької сировини тощо*)	
– давальницька сировина, товари на комісії – у такий спосіб, наприклад, можна уникнути ПДВ при передачі товару на зберігання, так як отримувач товару не купує його, а лише зберігає для подальшої обробки на замовлення чи продажу (наприклад, роз'яснення ДПС щодо давальницької сировини); – позичка (не плутаємо з позикою) – операція з передачі платником ПДВ товарів та ОЗ за договором позички, який передбачає їхнє подальше повернення, не вважається постачанням товарів/послуг та не є об'єктом оподаткування ПДВ (є роз'яснення ГУ ДПС у Запорізькій області)	Податкові інспектори в ході перевірки можуть перекваліфікувати укладений договір на договір купівлі-продажу чи договір оренди, якщо у тексті укладених договір знайдуть певні порушення або доведуть, що фактичний зміст операцій був іншим
* впродовж останніх 12 календарних місяців, дохід сукупно перевищує 1 млн грн (без урахування ПДВ) – умова обов'язкової реєстрації платником ПДВ, що діє для загальника (роз'яснення ГУ ДПС у Запорізькій області)	

Оптимізація податку на прибуток

Методи податкової оптимізації для загальної системи оподаткування – платників податку на прибуток наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Організаційні методи оптимізації податку на прибуток [26]

Переваги	Недоліки
1. Зміна загальної системи оподаткування на спрощену *(перехід на єдиний податок – група 3 з ставками 3% (платник ПДВ) або 5% (неплатник ПДВ))*	
менша ставка податку (3% або 5% єдиного податку проти 18% податку на прибуток)	– єдинником групи 3 може стати не кожний – є обмеження за видами діяльності, заборона бартерних операцій[1]. Щодо групи 4 єдиного податку – це лише сільськогосподарські виробники; – єдиний податок сплачується з доходу, тобто витрати не зменшують об'єкт оподаткування. Для збиткових підприємств або таких, що мають значні витрати спрощена система може бути не вигідною
2. Зміна організації бізнесу, його подрібнення	
2.1. Використання ФОП-єдинників – група 2 або група 3	
частину бізнесу можна вести через зареєстрованих ФОП, за рахунок цього можна мати такі оптимізаційні наслідки: – менші податки. Єдиний податок групи 3 складає 3% від доходу (платник ПДВ) та 5% від доходу (неплатник ПДВ). Щодо групи 2 єдиного податку, то взагалі ставка фіксована та складає 20% мінімальної зарплати на 1 січня (у 2024 році – 1420 грн); – підприємцям не треба вести військовий облік. Наймати працівників краще через ФОП, так як для ФОП немає обов'язку вести військовий облік	– зменшення обсягів сплаченого ЄСВ позначається на податковій історії платника податку, що може збільшити ймовірність блокування податкової накладної; – можна «заробити» штраф за приховування трудових відносин від Держпраці, якщо договори й акти будуть не належним чином оформлені й допускати елементи, які мають лише трудові відносини (відпустки, добові і т.п.); – зменшуються витрати, в першу чергу, за рахунок ЄСВ, а отже, зростає прибуток і податок на прибуток
2.2. Використання трансфертного ціноутворення між пов'язаними сторонами	
– якщо власник має кілька підприємств, які взаємодіють між собою, то шляхом встановлення потрібних цін за операціями між такими підприємствами можна «перерозподіляти» прибуток між ними (так званий «трансфер» прибутку),	– у податківців існує інструменти: – «звичайних цін» і вони можуть донарахувати податкові зобов'язання, якщо реалізація була за цінами, які суттєво нижчі за звичайні; – контрольованих операцій (з нерезидентами) і донарахування податку, якщо не дотримується принцип «витягнутої руки», тобто операція відбувається за цінами, які суттєво відрізняються від звичайних умов;

перетворюючи навіть деякі з підприємств групи на збиткові	– зростають витрати на утримання всієї такої розгалуженої структури
2.3. Подрібнення бізнесу на кілька підприємств різних систем оподаткування, проведення окремих операцій через «своїх» ФОП	
можливість вкластися в річні податкові ліміти, які забезпечують певні вигідні системи чи умови оподаткування, наприклад: – 40 млн грн платника податку на прибуток, який не застосовує податкові різниці та здійснює облік доходів і витрат лише за правилами НП(С)БО/МСФЗ; – 1167 мінімальних зарплат на 1 січня (на 2024 рік – 8 285 700 грн) – ліміт єдинника групи 3; – 1 млн грн – для нереєстрації платником ПДВ	- зростають витрати на утримання всієї такої розгалуженої структури
3. Заміна юридичного оформлення відносин між контрагентами на споріднені	
Наприклад, оформлення безоплатної передачі активів, безповоротної фінансової допомоги від засновників як додаткових внесків – понад розмір статутного капіталу. Тоді для отримувача додаткові внески не є доходом[3] та обліковуються за субрахунком 422 «Інший вкладений капітал» (внески від засновників, які не збільшують розмір статутного капіталу)	даний метод працює лише щодо внесків від засновників (власників) такого підприємства
4. Особливі умови оподаткування «Дія Сіті»[4]	
За особливими умовами «Дія Сіті»: – використовується менша ставка податку на прибуток – 9% (замість звичайної 18%); – об'єкт (база) оподаткування визначається за особливими правилами, коли оподатковується не сам	підходить далеко не для всіх, є визначені види діяльності[5], серед яких зокрема: – комп'ютерне програмування, консультування з питань інформатизації; – освітня діяльність у галузі інформаційних технологій, у тому числі надання вищої, фахової передвищої та професійно-технічної освіти за такими спеціальностями як комп'ютерні науки; – оброблення даних і пов'язана із цим діяльність

[3] за визначенням поняття «дохід» з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зростання капіталу за рахунок внесків власників не вважається доходом. Тобто подарунок від третьої особи – це дохід, подарунок від власника – це зростання капіталу без визнання доходу;

[4] «Дія Сіті» – це особливі умови оподаткування податком на прибуток. Правила оподаткування «Дія Сіті» містять пп. 134.1.8 ПК, п. 135.2 ПК, пп. 141.9[1].1. ПК, п. 136.8 ПК;

[5] види діяльності визначені у частині 4 статті 5 Закону «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX (далі – Закон № 1667)

прибуток, а виведення капіталу. База оподаткування зокрема включає (пп. 135.2.1 ПК): – дивіденди, які виплачуються на користь власника корпоративних прав; – кошти та/або вартість майна, яке повертаються власнику корпоративних прав	

«Окрім організаційних методів оптимізації, для платників податку на прибуток податковий консультант може запропонувати «бухгалтерські» методи – через зміну елементів облікової політики та/або облікових оцінок. Справа в тому, що облікові стандарти (НП(С)БО, МСФЗ) передбачають різні методи (підходи) до обліку тих чи тих операцій та активів, які мають різний вплив на фінансовий результат підприємства. Отже, цим можна користуватися.

Слід розуміти, що «бухгалтерські» методи не забезпечують «реальне» зменшення податку на прибуток. Вони дозволяють лише перенести у часі його нарахування. Наприклад, прискорена амортизація дасть змогу списати більшу частину вартості ОЗ у перші роки експлуатації, хоча загальна сума витрат за весь період експлуатації буде однакова за будь-якого методу амортизації. Виходить, що «бухгалтерські» методи оптимізації – це методи відстрочення у часі сплати податку на прибуток, а не його загальна мінімізація. Однак таке відстрочення у часі теж вигідне, оскільки грошові потоки майбутнього коштують менше, ніж гроші теперішні» [26] (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Бухгалтерські» методи оптимізації (відстрочення) податку на прибуток [26]

Переваги	Недоліки
1. Нарахування витрат на створення резервів і забезпечень *(п. 7, п. 8 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», п. 4, п. 12 НП(С)БО 11 «Зобов'язання»)*	
типовими резервами і забезпеченнями є: – резерв сумнівних боргів; – забезпечення виплати відпусток працівникам; – виконання гарантійних зобов'язань;	– створення резервів і забезпечень має бути економічно обґрунтованим, розміри відрахувань до резервів мають бути підтверджені

– виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів	відповідними фінансовими розрахунками; – є вимоги щодо перегляду резервів і забезпечень на дату балансу*. Податківці навіть наполягають на тому, що перегляд має бути на кожну дату балансу, а якщо відсутня ймовірність погашення майбутніх зобов'язань, сума нарахованого забезпечення підлягає сторнуванню**
2. Прискорена амортизація основних засобів (ОЗ) (прискорені методи амортизації – зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного методу; використання мінімальних строків корисного використання, п. 26 НП(С)БО 7 «Основні засоби», п. 43 підрозд. 4 прикінцевих положень ПКУ)	
збільшення витрат на амортизацію (знос) в перші роки використання об'єкта ОЗ у порівнянні з прямолінійним методом амортизації, який зазвичай використовується	загальна сума амортизації за весь період експлуатації не змінюється
3. «Нульова» ліквідаційна вартість ОЗ (п. 4, п. 25 НП(С)БО 7)	
збільшення вартості ОЗ, яка амортизується	як правило, ліквідаційна вартість складає незначну частину вартості ОЗ та у більшості підприємств відсутня з самого початку
4. Визнання зменшення корисності ОЗ (НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», п. 31 НП(С)БО 7)	
можливість визнання витрат, якщо змінилися очікування від використання ОЗ, наприклад, якщо ОЗ морально застарів	обґрунтування зменшення корисності – слід проводити розрахунок дисконтування грошових потоків
5. Збільшення вартісної межі розділення ОЗ та малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА)**, а також **метод амортизації 100% для МНМА (пп. 5.2.7 НП(С)БО 7, пп. 14.1.138 ПК)	
більше об'єктів можна відносити до складу МНМА, за якими одразу на всю їхню вартість (100%) нараховувати амортизацію (знос)	підходить більше для малодоходників – вони можуть встановити будь-яку межу, навіть більше за «податкову» 20000 грн (пп. 14.1.138 ПК)
6. Оформлення поточного ремонту замість поліпшення (модернізації)	
Витрати на поточний ремонт як такі, що здійснюються для підтримання об'єкта ОЗ в робочому стані, включаються до складу поточних витрат періоду. Натомість витрати на поліпшення спершу входять до первісної вартості ОЗ, а вже потім – впродовж кількох років до поточних витрат через амортизацію ОЗ, що відтермінує визнання витрат на кілька років експлуатації ОЗ. Грань між поточним ремонтом і поліпшенням часто є умовною	не завжди підходить – може бути складно обґрунтувати, що це не поліпшення, а витрати на підтримання ОЗ в робочому стані
6. Уцінка запасів (п. 39 НП(С)БО 9 «Запаси»)	
якщо чиста реалізаційна вартість запасів стала меншою за їхню первісну вартість, то запаси можна уцінити до чистої реалізаційної вартості	підходить лише, якщо підприємство має застарілі або зіпсовані запаси

Оптимізація зарплатних обов'язкових платежів (ЄСВ)

Акцент податкові консультанти роблять саме на єдиному соціальному внеску (ЄСВ), адже саме він належить до витрат підприємства та є найбільшим із зарплатних обов'язкових платежів. Щодо ПДФО та військового збору (ВЗ), то джерелом його утримання є доходи працівника, а тому в їхній оптимізації зацікавлений більше сам працівник, ніж суб'єкт господарювання (роботодавець) [26] (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Методи оптимізації зарплатних податків [26]

Переваги	Недоліки
1. ФОП-оптимізація *(використання замість найманих працівників осіб, які надають послуги або виконують роботи як ФОП)*	
досягається економія за рахунок ЄСВ – сплата ЄСВ 22% від фонду оплати праці перекладається на самих ФОП, які його можуть сплачувати лише від мінімальної зарплати, а не всієї зарплати або взагалі не платити впродовж воєнного стану та 12 місяців після його завершення	погіршення податкової історії платника податків, можливе накладання штрафів за приховування трудових відносин
2. Заміна зарплати на інші виплати *(замість зарплати працівнику можна видати грошову матеріальну допомогу, подарунок у натуральній формі, дивіденди)*	
досягається економія на ЄСВ – 22% від фонду зарплати	такі альтернативні виплати працівникам теж мають своє оподаткування та мають бути належно документально оформлені
3. Використання «Дія Сіті». *(наймані працівники стають фахівцями «Дія Сіті»[6])*	
оподаткування доходів фахівців «Дія Сіті»: – сплачується мінімальний ЄСВ, тобто 22 % від мінімальної зарплати (у квітні-грудні 2024 – 1760 грн), а не зі всієї зарплати фахівця; – ПДФО 5 % (а не 18%) + ВЗ 1,5%	підходить не для всіх видів діяльності (перелік є у ч. 4 ст. 5 Закону № 1667)

Висновки до другого розділу

Дії податкового консультанта щодо податкової оптимізації можуть стосуватися: загальної організації бізнесу; юридичного оформлення окремих

[6] *фахівець – працівник чи гіг-спеціаліст резидента «Дія Сіті» або фізособа (ФОП), яка залучена резидентом «Дія Сіті» на підставі іншого договору про виконання робіт (надання послуг) (ст. 1 Закону № 1667)*

господарських операцій; вибору дозволених системи та умов оподаткування; облікової політики.

Виділяють основні принцип оптимізації:

ефективність – ефект від оптимізації має бути більшим за супутні витрати (грошових ресурсів, часу, ділової репутації та податкової історії) ресурсів, які пов’язані з оптимізаційними діями платника податку;

індивідуальність – у разі використання кожного методу (способу) оптимізації слід враховувати індивідуальні особливості платника податку;

законність – потрібно використовувати тільки законні методи(способи), оскільки незаконні можуть спричинити значно більші втрати у перспективі.

Серед основних напрямів, у яких податкове консультування сприяє оптимізації витрат підприємства, виділяють: оптимізація податкових витрат; планування податкових зобов'язань; застосування податкових пільг та стимулів; оптимізація витрат на управління податковими зобов'язаннями; оцінка податкових ризиків та управління ними; міжнародне податкове консультування.

РОЗДІЛ 3.
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ

3.1. Управління витратами як важлива складова податкового консультування

Кожна компанія прагне покращити свою конкурентну позицію на ринку, що, в свою чергу, завжди пов'язано зі значними витратами, які, як правило, неможливі без розробки індивідуальних бізнес-моделей. Цей результат досягається різними способами. У виробництві - це контроль витрат шляхом закупівлі сировини за найвигіднішою ціною, скорочення кількості працівників та використання сучасних технологій у виробничих процесах; у фінансовій діяльності - це, насамперед, оптимізація податкових платежів. Тобто, це комплекс дій та заходів, які компанія визначає для себе в процесі податкового консультування.

На нашу думку, комплексне управління витратами - це частина процесу податкового консультування, спрямована на формування оптимального рівня витрат компанії. Чітко сформульовані рекомендації податкового консультанта допоможуть визначити оптимальне планування та налагодження системи управління витратами, а також допоможуть заощадити наявні ресурси та отримати від них максимальну віддачу.

«Управляти витратами означає:

1) організувати облік витрат у відповідності до підрозділів;

2) аналізувати структуру витрат та її вплив на результати діяльності підприємства;

3) приймати обґрунтовані управлінські рішення;

4) планувати рівень витрат;

5) планувати прибуток з урахуванням обсягів здійснюваних витрат та змін у ринковому середовищі;

6) формувати дієву систему мотивації працівників до контролю та зменшення витрат;

7) контролювати рівень витрат та вживати заходи для їх зменшення» [25].

Колісник Г. зауважує, шо «Управління витратами – це система цілеспрямованого впливу на склад, структуру і поведінку витрат та їх чинники на всіх етапах формування і розподілу витрат, що ґрунтується на використанні об'єктивних економічних законів і функцій менеджменту, задля підвищення ефективності діяльності підприємства на основі оптимізації рівня витрат, забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та досягнення стратегічної мети і поточних завдань його розвитку» [16, с.67].

Досліджуючи економічну літературу варто зазначити, що міркування про управління витратами є неоднозначними та їх інструменти є досить складними у практичному використанні, так наприклад, автори Козаченко Г., Погорєлов Ю., Хлапьонов Л., Макухін Г. відзначають, що «метою управління витратами треба визнати не їх мінімізацію, що може призвести до скорочення виробництва, а ефективніше використання ресурсів підприємства, їхню економію та максимізацію віддачі на всіх етапах діяльності підприємства» [17, с. 18]. Також у спеціальній літературі вчені трактують конкретні підходи, звертаючи основну увагу на ключові засади (рис. 2.1).

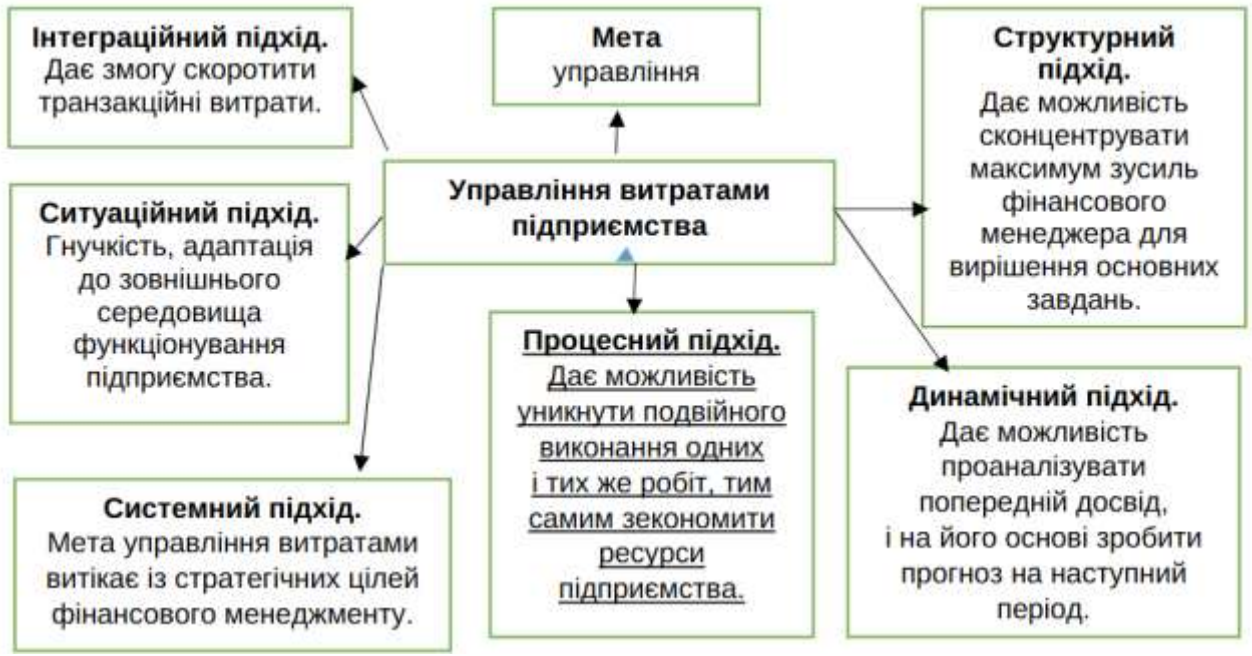

Рис. 2.1. Підходи щодо трактування поняття «управління витратами підприємства» [21]

Отже, «управління витратами – це багатогранний, комплексний, цілеспрямований процес формування витрат, який забезпечує досягнення стратегічної мети господарської діяльності підприємства» [21]

Автор І. М. Труніна розглядає «стратегічне управління витратами як процес, спрямований на їх раціоналізацію за встановленим переліком бізнес-процесів протягом певного періоду з урахуванням затратоутворюючих чинників, що забезпечує виконання функцій управління затратами на стадіях розроблення, формування, реалізації, контролювання й регулювання загальної стратегії підприємства, а також дає змогу враховувати конкурентні переваги щодо затрат» [38, с. 188–189].

Управління витратами спрямоване на досягнення мети управління, тобто практичного кінцевого результату діяльності підприємства - прибутку. Для досягнення мети управління витратами необхідно: мінімізувати суму витрат, зменшити суму витрат, забезпечити перевищення суми доходів над витратами та підвищити рівень рентабельності витрат. Для досягнення мети управління витратами необхідно вибрати показники (методи, процедури оцінки витрат, звітність, підготовка операційних, фінансових та інвестиційних бюджетів тощо) [21].

Важливим серед підходів є процесний – це його зміст, організація і технології. Автори, Гапоненко А. Л. і Савельєва М. В. відзначають, що «організація процесу управління витратами включає виявлення учасників процесу й порядок їхньої взаємодії; опис тимчасової послідовності протікання процесу, обумовлений послідовною реалізацією функцій, визначення процедури взаємодії різних органів та осередків у процесі. Але слід відзначити, що після підходів щодо управління витратами необхідно звернути увагу на методи, які застосовуються для досягнення мети» [5].

Як правило, і теорія, і практика використовують загальні методи управління витратами. Згідно з економічною літературою, науковці та практики вважають,

що теорія управління витратами виникла у другій половині дев'ятнадцятого століття. У той час англійські автори Джон Мазер Феллс та Еміль Харк опублікували свою працю "Виробничі рахунки: Принципи та практика їх ведення". Суть цієї роботи полягала в тому, що ідентифікація та облік витрат здійснювався за методом «котельні», тобто всі витрати знаходили своє місце в єдиному обліковому регістрі, а потім витрати розподілялися пропорційно обраним базам. Розвиваючи теорію управління витратами, Джон Маннома ввів поняття «умовно-постійні» або «накладні витрати», тобто витрати, які не можуть бути безпосередньо віднесені на одиницю продукції. Таким чином, накладні витрати (умовно-постійні витрати) не пов'язані із закупівлею сировини, оскільки їх неможливо нормувати [21].

Наступним методом управління витратами, який використовували американські підприємці, був «директ-костинг», суть якого полягала в тому, що витрати поділялися на змінні та постійні, але постійні витрати не включалися до собівартості. Не менш важливим методом є «абзорпшен-костинг», при якому постійні (накладні) витрати включаються до собівартості. Дуже важливим методом є CVP-метод, що застосовується для оцінки витрат. На основі цього методу розроблена система «витрати-обсяг випуску продукції-прибуток», котра може забезпечити підприємству чи беззбитковість, чифінансовий результат. Деякі автори визначають методи управління як «інструменти управління» у складі яких розуміють «сукупність моделей, методів і концепцій, які використовуються для вирішення поставлених завдань» [28, с. 30].

Наприклад, автори Клюс Ю. та Персій Ю. розглядають метод «як сукупність прийомів і операцій пізнання і практичної діяльності або як спосіб досягнення певних результатів у пізнанні і практиці» [17].

Кожне підприємство обумовлює вибір методів управління витратами самостійно тому що, як відзначається у монографії автора Козаченко В. «методи управління витратами підприємства залежать від специфіки, унікальності витрат як об’єкта управління, незалежності від формального управлінського впливу,

безповоротності, закінченості, циклічності, неповної контрольованості, сталості, превентивності, двоїстості природи формування» [16, с. 20].

Отже, основним завданням консультування з питань управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме оптимізація витрат.

Виходячи з особливостей кожного підприємства та його видів діяльності керівники управлінських служб можуть застосовувати різні напрямки оптимізації витрат, що будуть розглянуті нами в п.2.2. та розділі 3 дипломної роботи.

3.2.Визначення напрямів оптимізації витрат

Процес оптимізації діяльності підприємства - це шляхи пошуку найефективніших методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами.[26]. Найкраще такі методи для компанії визначають фахівці - незалежні консультанти, які можуть неупереджено провести оцінку діяльності підприємства, визначити слабкі місця та надати рекомендації щодо покращення його ефективності.

Омельниченко О. визначає, що «Оптимізація витрат – це безперервний процес планування, обліку, аналізу, контролю витрат та прийняття рішень щодо подальшої економічної політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури» [25, с. 20]. (рис.2.2).

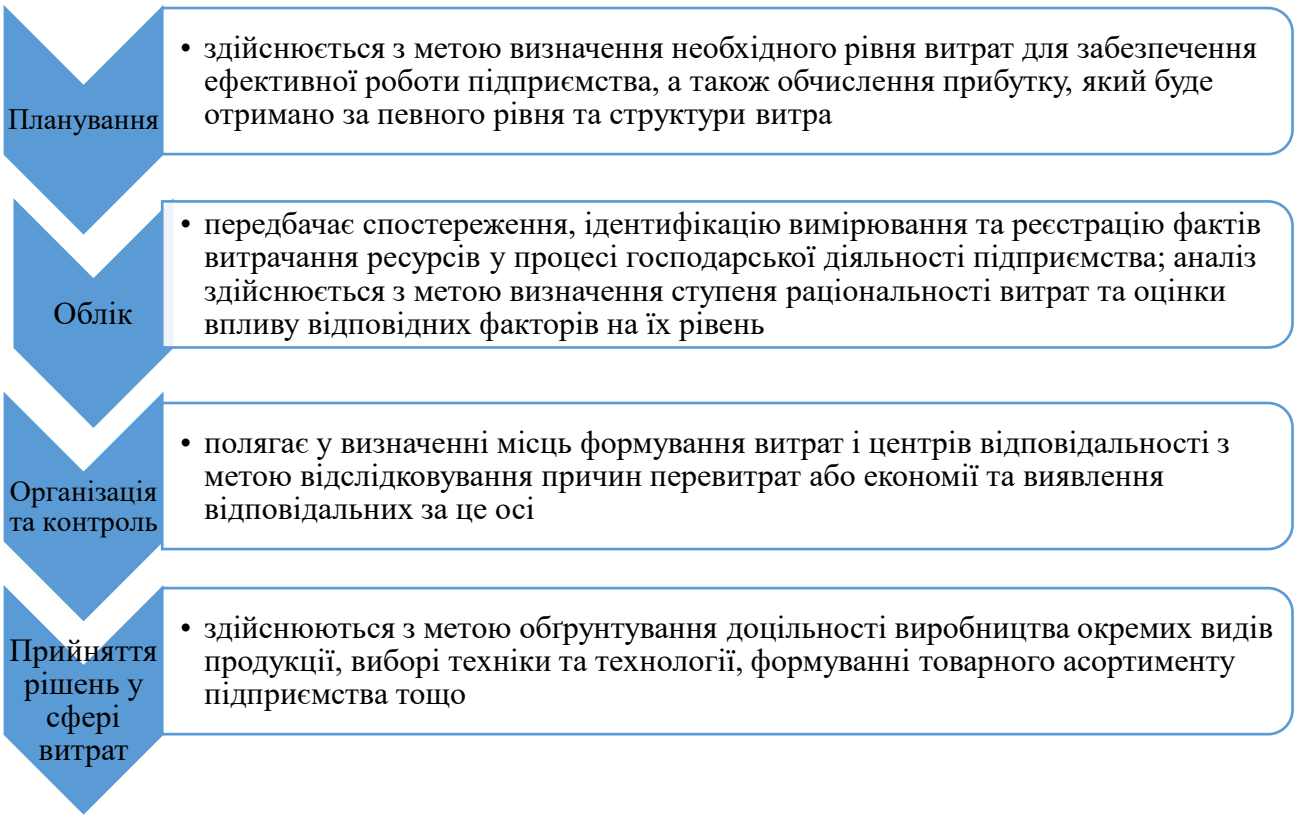

Рис.2.2. Основні складові процесу оптимізації витрат

Складено на основі [39]

Сучасні методи оптимізації витрат повинні бути гнучкими та простими у використанні, а отримана за їхньою допомогою інформація – підґрунтям для прийняття управлінських рішень. Їх основою також повинно бути опрацювання техніко-економічної та аналітичної інформації щодо діяльності підприємства [39].

Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що «для забезпечення ефективної системи оцінки витрат та розробки стратегії їх оптимізації необхідно застосувати комплекс методів та критеріїв управління такими витратами» [45]. В додатку Б наведено характеристику найбільш поширених методів управління витратами на підприємстві.

Аналізуючи дані додатку Б, зазначимо, що вибір конкретних методів оптимізації витрат фірми залежить від специфіки діяльності суб'єкта господарювання, кваліфікації управлінського та фінансового персоналу, наявної

інформаційної бази та низки інших суб'єктивних факторів, які можуть прямо чи опосередковано впливати на діяльність фірми.

Мороз О. визначає, що «крім вище наведених методів, варто зазначити, що для проведення ефективного розподілу ресурсів, вибору оптимальних напрямів діяльності підприємства важливим є застосування методів планування та прогнозування, серед яких варто виділити наступні:

–метод кореляційно-регресійного аналізу витрат;

–метод керованих індикаторів (аналізу показники можливих змін попиту на базі динаміки зростання заробітної плати, безробіття, інфляції тощо);

–метод моніторингу поведінки споживачів для оцінки перспектив зростання обсягів продажу;

–маркетингові дослідження конкурентного середовища на ринку» [23].

–-методи податкового консультування (методи трансфертного ціноутворення, методи податкової оптимізації (планування, бюджетування);

Науковці зазначають, що «обираючи той чи інший метод управління витратами необхідно визначати, насамперед (або в першу чергу), доцільність використання такого методу за допомогою наступних критеріїв: мета; стадія життєвого циклу; організаційна структура; тип підприємства; позиціонування на ринку. Для практичного застосування варто дати оцінку, аналіз і прогноз фінансово-економічного стану підприємства, а також провести моніторинг зовнішнього середовища, а модель управління витратами підприємства має включати реалізацію таких послідовних заходів (напрямів)» [10]:

1) «класифікація витрат з урахуванням завдань, що передбачаються до виконання у розрізі постійних, змінних, регульованих, нерегульованих;

2) розробка системи норм та нормативів з урахуванням факторів розподілу ресурсів за статтями витрат;

3) розробка чіткої системи обліку, аналізу, контролю за витратами, а також виявлення відхилень фактичних та планових показників;

4) визначення центрів відповідальності та облік витрат на всіх рівнях, тобто здійснення контролю по підрозділам окремо та підприємству в цілому задля

забезпечення прозорості витрат та адекватності їх несення в контексті отриманих прибутків;

5) розробка ефективної системи документообігу, що дозволяє отримати об'єктивну та оперативну інформацію по всім виробничим, господарським, комерційним, адміністративним підрозділам підприємства;

6) розробка ефективної системи мотивації та заохочення робітників в економії ресурсів та збереженні виробничого потенціалу» [23].

Таким чином, проаналізувавши методи й дослідивши напрямки оптимізації витрат у системі управління компанії можна відзначити, що для досягнення конкурентних переваг у сучасних умовах потрібно застосовувати і реалізовувати на практиці наступні заходи:

– визначення напрямків зниження собівартості продукції (послуг), (із використанням обраних методів оптимізації витрат) включаючи впровадження ресурсозберігаючих технологій в компанії;

– в залежності від специфіки компанії застосування визначених методів оптимізації витрат дасть можливість знизити чи усунути непродуктивні витрати;

- використання інструментів оптимізації витрат дозволить підвищити технологічну та фінансову дисципліну, а також продуктивність праці»

- застосування методів податковій оптимізації дасть можливість зменшити податкове зобов'язання, не порушуючи норм чинного податкового законодавства.

Детальний аналіз структури витрат компанії дає змогу визначити, за рахунок чого можна знизити витрати, а які із них варто оптимізувати.

3.3.Оптимізація витрат ТОВ «Провансаль»

Одним із ключових напрямків діяльності підприємства у нестабільних ринкових умовах є процес оптимізації витрат. Резервом збільшення прибутку підприємства є зменшення витрат на виробництво, реалізацію продукції, надання послуг. Необхідно проаналізувати структуру усіх витрат, основну увагу приділивши операційній діяльності та виділити такі статті витрат, які можна

скоротити, а точніше оптимізувати до певного рівня [22].

Використання методу факторного аналізу дає можливість дати оцінку впливу кожного чиннику з структури витрат на рентабельність і прибуток підприємства. Кількісне оцінювання операційних витрат в розрізі їхньої структури дозволить прийняти виважені рішення щодо їхньої оптимізації на базі даних про відхилення реальних витрат від нормативних значень.

На основі звіту про фінансові результати нами сформовано та елементи операційних витрат ТОВ «Провансаль» (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Елементи операційних витрат ТОВ «Провансаль» у 2018-2022рр

Елементи витрат	Значення, тис. грн.								
	2018	2019	Відхилення	2020	Відхилення	2021	Відхилення	2022	Відхилення
Матеріальні витрати	35146	45431	10285	52213	6782	57102	4889	60932	3830
Витрати на оплату праці	4431	6847	2416	10062	3215	10495	433	13139	2644
Відрахування на соціальні потреби	1675	1628	-47	2222	594	2323	101	2862	539
Амортизація	415	528	113	512	-16	458	-56	494	36
Інші операційні витрати	6655	11398	4743	6774	-4624	11919	5145	16141	4222
Разом	48318	65825	17507	71779	5954	82289	10450	93562	11273

Джерело: Звіт про фінансові результати ТОВ «Провансаль»

Структуру операційних витрат ТОВ «Провансаль» у 2018-2022 роках подано у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Структура операційних витрат ТОВ «Провансаль» за елементами у 2018-2022 рр.

Елементи витрат	**Структура операційних витрат, %**								
	2018	**2019**	Відхилення	**2020**	Відхилення	**2021**	Відхилення	**2022**	Відхилення
Матеріальні витрати	72,4	69	-3,4	72,7	3,7	69,4	-3,3	65,1	-4,3

Витрати на оплату праці	9,2	10,4	1,2	14,0	3,6	12,8	-1,2	14,0	1,2
Відрахування на соціальні потреби	3,5	2,5	-1	3,1	0,6	2,7	-0,4	3,1	0,4
Амортизація	0,9	0,80	-0,1	0,71	-0,09	0,6	-0,11	0,5	-0,1
Інші операційні витрати	14	17,3	3,3	9,4	-7,9	14,5	5,1	17,3	2,8
Разом	100	100	-	100	-	100	-	100	-

Складено автором

В структурі операційних витрат за період 2018-2002 роки найбільшу частку складають матеріальні витрати у 2022 році -65,1 % і 2020 році - 72,7 %, що засвідчує позитивну тенденцію до їх зниження. Причиною зростання матеріальних витрат у 2020 році стало підвищення собівартості сировини. Другою найбільшою за питомою часткою статтею витрат – є інші операційні витрати. Їх рівень у 2022 році значно зріс до 16141 тис грн. Витрати на оплату праці також мають стійку тенденцію до зростання. У 2022 році зросли майже у двічі порівняно з 2019 роком досягли рівня 16 139 тис. грн.

Варто зауважити, що саме ці три витрати - є основними елементами, що складають виробничу собівартості та які доцільно оптимізувати.

Отже, потрібно встановити вплив цих чинників на рентабельність та прибуток підприємства. На основі звіту про фінансові результати проаналізуємо зміну ключових показників (собівартості, прибутку, чистого доходу) та визначимо рентабельність діяльності ТОВ «Провансаль» у 2018-2022 роках (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Зміна основних показників діяльності ТОВ «Провансаль»

Показник	**Рік**								
	2018	**2019**	Відхилення	**2020**	Відхилення	**2021**	Відхилення	**2022**	Відхилення

Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	38449	51975	13526	58562	6587	64797	6235	71782	6985
Прибуток, тис. грн	3776	4623	847	4751	128	7924	3173	5582	-2342
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	49991	68262	18271	75775	7513	88176	124011	96902	8724
Рентабельність, %	7,5	6,7	-0,8	6,4	-0,3	9,1	2,6	5,8	-3,3

Аналіз впливу різних факторів на прибуток ТДВ «Тернопільський завод ЗБК» у 2015-2019 роках визначимо з врахуванням загальновиробничих витрат (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Загальновиробничі витрати ТОВ «Провансаль»

Вид витрат	**Значення, тис. грн.**								
	2018	**2019**	Відхилення	**2020**	Відхилення	**2021**	Відхилення	**2022**	Відхилення
Загальновиробничі витрати	2644	3169	525	4528	1360	4817	289	6465	1648

Побудуємо факторну модель за наступною формулою:

$П = Д – (В_п + В_{зп} + В_{ін} + В_{заг})$, (3.1)

де П – прибуток;

Д – дохід від реалізації продукції; $В_п$ – прямі матеріальні витрати;

$В_{зп}$ – прямі витрати на оплату праці; $В_{ін}$ – інші операційні витрати;

$В_{заг}$ – загальновиробничі витрати.

Вплив факторів на рівень прибутку проаналізуємо методом ланцюгових підстановок, за яким здійснюється послідовна заміна показників базового періоду на показники звітного періоду.

Розрахуємо вплив елементів на зміну прибутку для базового періоду – 2018 рік ($П_0$), звітного – 2019 рік ($П_1$), $ΔП = П_1 – П_0$:

$П_0$ = 49 991 000– (35 146 000+ 4 431 000+ 6 655 000+ 2 644 000) = 1 215 000 грн.

$П_{01}$ = 68 262 000– (35 146 000+ 4 431 000+ 6 655 000+ 2 644 000) = 19 386 000 грн., ΔПд =18 171 000 грн.

$П_{02}$ = 68 262 000– (45 431 000+ 4 431 000+ 6 655 000+ 2 644 000) = 9 101 000 грн., ΔПмв = -10 285 000 грн.

$П_{03}$ = 68 262 000– (45 431 000+ 6 847 000+ 6 655 000 + 2 644 000) =6 685 000 грн.,

ΔПзп = -2 417 000 грн.

$П_{04}$ = 68 262 000– (45 431 000+ 6 847 000+ 11 398 000+ 2 644 000) = 1 417 000 грн., ΔПін.= -4 743 000 тис. грн.

$П_1$ = 68262 – (45 431 000 + 6 867 000+ 11 398 000+ 3 169 000) = 1 397 000 грн., ΔПзаг.= -524 000 тис. грн.

Балансова перевірка:

$ΔП = П_1 - П_0$ = 1 327 000 – 1 125 000 = 202 тис. грн.

$ΔП=ΔП_д$-ΔПмв-ΔПзп - ΔПін = 18 171 000– 10 285 000– 2 417 000–4 743 000– 524 000= 202 000 грн.

Дані розрахунків за 2018-2022 роки подано у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Вплив елементів на зміну прибутку ТОВ «Провансаль»

Прибуток	**Значення, тис. грн.**			
	2019/2018	**2020/2019**	**2021/2020**	**2022/2021**
$П_0$.	1 125 000	1 327 000	2 201 000	3 851 000
$П_{01}$, $ΔП_д$	19 386 000 18 171 000	8 935 000 7 512 000	14 604 000 12 402 000	12 576 000 8 726 000
$П_{02}$, ΔПмв	9 101 000 -10 285 000	2 153 000 -6 784 000	9 716 000 -4 889 000	8 747 000 -3 828 000
$П_{03}$, ΔПзп	6 685 000 -2 417 000	-1 064 000 -3 216 000	9 284 000 -433 000	6 104 000 -2 644 000
$П_{04}$, ΔПін	1 417 000 -4743 000	3 561 000 4 624 000	4 138 000 -5 145 000	1 881 000 -4 224 000

розрахунки автором виконано самостійно

Визначимо вплив чинник на прибуток ТОВ «Провансаль». Результати розрахунку свідчать про те, що зміна проаналізованих факторів негативно

вплинула на прибуток підприємства – він знизився у 2022 році на 2 342 000 грн. у зв'язку зі збільшенням матеріальних витрат на 3 830 000, та витрат на оплату праці – на 2 644 000 грн.

Рентабельність підприємства у 2022 році суттєво знизилась порівняно з 2018 роком – з 9,1 % до 5,8 %. Загальна сума операційних витрат зросла до 93 562 000 грн, причому матеріальні витрати складають 60 932 000 грн, а інші операційні витрати – 16 141 000 грн.

Проте саме основними негативними чинниками, які вплинули на рентабельність і прибуток підприємства ТОВ «Провансаль» у 2020 році - це події, пов'язані із COVID-19, у 2022 роком – повномасштабне вторгнення росії на територію України. Для досягнення рентабельності на рівні 2021 року ТОВ «Провансаль» необхідно оптимізувати витрати, наприклад, знизити інші операційні витрати за рахунок впровадження інноваційних технологій у виробництво продукції, там знизити витрати на оплату праці за рахунок оптимізації управлінських служб підприємства.

Поряд із аналізом витрат, важливим є процес їх планування. Планування витрат, потрібних для забезпечення ефективної роботи товариства, передбачає коригування таких статей витрат товариства, скорочення яких дасть найбільший ефект в процесі управління виробничими ресурсами та призведе до оптимального використання власних коштів. Найкраще панування витрат довірити особі, яка зі сторони зможе проаналізувати та дати реальну оцінку діяльності підприємства, та враховуючи можливості підприємство визначати реальні напрямки оптимізації витрат.

Варто врахувати, що при плануванні витрат консультанту потрібно враховувати те, що прибуток має бути не меншим, ніж досягнутий в попередньому звітному році , а краще - більшим. Для його зростання важливо мати певні можливості, або резерви, які визначають шляхом порівняння фактичних витрат із потенційними. За результатами аналізу було визначено, що найбільшу питому вагу у структурі витрат складають операційні та матеріальні витрати. Оптимізувати операційні витрати можна, зменшуючи собівартість

продукції, витрати на збут та інші операційні витрати [21]. Однак якість продукції ТОВ «Провансаль» повинна залишатися на відповідному рівні. Товариству потрібно приймати заходи щодо пошуків надійних постачальників сировини, розширяти асортимент продукції, підвищувати продуктивність праці, удосконалювати збутову діяльність тощо.

Резервами зниження витрат ТОВ «Провансаль» є адміністративні витрати, витрати на збут, витрати на оплату праці, інші операційні витрати. Так, зниження витрат на заробітну плату можна досягнути за рахунок впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності праці, що призведе до скорочення кількості працюючих при збереженні відповідного рівня заробітної плати, або і можливого його підвищення.

Розроблення і втілення заходів із оптимізації витрат дасть можливість товариству отримати більший чистий дохід від реалізації продукції, і надалі товариство зможе наростити обсяги діяльності, отримати додаткові ресурси і вкласти в їхнє розширення та модернізацію виробництва.

Висновки до третього розділу

Процес оптимізації діяльності компанії - це пошук найефективніших методів господарювання, за яких компанія отримувала б максимальний ефект із мінімальними витратами. Найкраще такі методи для компанії визначають фахівці - незалежні консультанти, які можуть неупереджено провести оцінку діяльності підприємства, визначити слабкі місця та надати рекомендації щодо покращення його ефективності.

Компанія повинна використовувати такі механізми формування витрат своє діяльності, які дозволять отримати повну інформацію про усі витрати господарської діяльності. Саме ця інформація має бути гарантом успіху компанії в сучасних реаліях та на перспективу розвитку. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дозволить запобігти зростанню витрат, що безпосередньо впливають на собівартість продукції, послуг та на прибуток компанії Отже, управління витратами компанії є важливими й неоднозначним в

усіх напрямках його діяльності і яке не варто залишати без уваги, оскільки це може призвести до неефективного функціонування компанії.

До методів оптимізації витрат підприємства відносять наступні**:** standart cost, absorbsion cost, kaizen cost, ABC-метод (Activity-based cost, бенчмаркінг, податкову оптимізацію.

На практиці для оптимізації витрат у системі управління компанією в сучасних умовах потрібно застосовувати і реалізовувати наступні заходи:

– визначення напрямків зниження собівартості продукції (послуг), включаючи впровадження ресурсозберігаючих технологій в компанії;

– в залежності від специфіки компанії застосування визначених методів оптимізації витрат дасть можливість знизити чи усунути непродуктивні витрати;

- використання інструментів оптимізації витрат дозволить підвищити технологічну та фінансову дисципліну, а також продуктивність праці.

-застосування методів податковій оптимізації дасть можливість зменшити податкове зобов'язання, не порушуючи норм чинного податкового законодавства.

На основі аналізу структури операційних витрат і факторного аналізу запропоновано шляхи оптимізації витрат підприємства, зокрема, зниження матеріальних витрат.

Задля забезпечення подальшого розвитку і зростання прибутку підприємства керівництву ТОВ «Провансаль» варто розробити заходи щодо оптимізації витрат. Проте на наше переконання розробку таких заходів краще довірити незалежному консультанту. На практиці підприємства, що активно використовують податкове консультування, демонструють значне зниження податкових витрат і підвищення своєї фінансової ефективності

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати дослідження з податкового консультування з обліку та оптимізації витрат підприємства, можна зробити низку важливих висновків, які підкреслюють важливість та ефективність правильного управління податковими і витратними аспектами підприємства для досягнення фінансової стабільності та розвитку.

Економічна сутність витрат на підприємстві полягає в тому, що вони є необхідними затратами коштів для забезпечення роботи та розвитку підприємства. Витрати можуть включати в себе різні складові, такі як оплата праці працівників, закупівля сировини, електроенергії, оренда приміщень, податки та інші затрати, пов'язані з виробництвом та обслуговуванням діяльності підприємства.

У своїх працях економісти розкривають економічну сутність цього поняття. Здебільшого науковці розглядають витрати як ресурси, спожиті в процесі діяльності підприємства. Як правило, визначаючи поняття витрат, науковці наводять детальний перелік таких ресурсів.

Будь-яка компанія прагне до підвищення конкурентоспроможності на ринку, що у свою чергу, завжди вимагає значних витрат, що в цілому неможливо без розробки індивідуальних моделей діяльності компанії. Досягається цей результат найрізноманітнішими способами. У виробництві – це управління витрати через закупівлю сировини за найбільш вигідною ціною, обмеження штатних працівників, використання сучасних технологій у виробничих процесах, у фінансовій діяльності підприємства – це, в першу чергу, оптимізація податкових платежів. Тобто це комплекс дій і заходів, яке визначає підприємство може бути досягнуто в процесі податкового консультування.

Комплексне управління витратами - це складова процесу податкового консультування, цілеспрямоване на формування оптимального рівня витрат підприємства. Правильно визначені рекомендації податкового консультанта дадуть можливість визначити оптимальне планування та налагодити систему

управління витратами та допоможуть зекономити наявні ресурси і отримувати максимальну віддачу від них.

Витрати є важливою і складною економічною категорією, яка посідає особливо важливе місце в управлінні компанією в цілому. Це можна пояснити наступним чином: витрати впливають на фінансові результати компаній, використовуються для визначення цінової політики, показують рівень технології та організації виробництва, використовуються для оцінки ефективності управління шляхом порівняння витрат і результатів діяльності [42, с. 61].

Встановлено, що серед методів оптимізації витрат підприємства найбільш широко використовуваними є функціонально-вартісний аналіз (ФВА), «стандарт-костинг», «директ-костинг», «кайзен-костинг», «таргет- костинг», «точно в термін», ABC-метод, XYZ-аналіз, LCC-аналіз, аутсорсинг, EVA (economic value added), lean (ощадливе) мислення, CVP-аналіз, кост- кілинг, бенчмаркінг, загальне управління якістю (Total Quality Management, TQM) тощо.

Раціональне здійснення управління витратами на підприємстві сприятиме його успішній діяльності, зміцненню позицій на ринку, підвищенню конкурентоспроможності та подальшому розвитку.

Витратний підхід, визначений у стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності, забезпечує формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства у фінансовій звітності, але не відображає уявлення про економічну сутність поняття «витрати».

Податкове консультування є важливим інструментом для підприємств у питаннях зменшення податкових витрат та оптимізації витрат на податкове навантаження. Це дозволяє не лише скоротити податкові зобов'язання, але й підвищити ефективність обліку витрат, що сприяє більш точному плануванню фінансів і покращенню загальної рентабельності підприємства.

Процес оптимізації діяльності компанії - це пошук найефективніших методів господарювання, за яких компанія отримувала б максимальний ефект із мінімальними витратами. Найкраще такі методи для компанії визначають фахівці - незалежні консультанти, які можуть неупереджено провести оцінку

діяльності підприємства, визначити слабкі місця та надати рекомендації щодо покращення його ефективності.

Компанія повинна використовувати такі механізми формування витрат своє діяльності, які дозволять отримати повну інформацію про усі витрати господарської діяльності. Саме ця інформація має бути гарантом успіху компанії в сучасних реаліях та на перспективу розвитку. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дозволить запобігти зростанню витрат, що безпосередньо впливають на собівартість продукції, послуг та на прибуток компанії Отже, управління витратами компанії є важливими й неоднозначним в усіх напрямках його діяльності і яке не варто залишати без уваги, оскільки це може призвести до неефективного функціонування компанії.

До методів оптимізації витрат підприємства відносять наступні**:** standart cost, absorbsion cost, kaizen cost, ABC-метод (Activity-based cost, бенчмаркінг, податкову оптимізацію.

Серед основних напрямів, у яких податкове консультування сприяє оптимізації витрат підприємства, виділяють: оптимізація податкових витрат; планування податкових зобов'язань; застосування податкових пільг та стимулів; оптимізація витрат на управління податковими зобов'язаннями; оцінка податкових ризиків та управління ними; міжнародне податкове консультування.

Для досягнення ефективної оптимізації витрат підприємства важливими є методи податкової оптимізації, зокрема правильний вибір системи оподаткування, використання податкових пільг, застосування трансфертного ціноутворення та інших інструментів для зменшення податкового навантаження. Це дозволяє підприємству зберігати кошти, які можна інвестувати у розвиток бізнесу, модернізацію технологій або підвищення конкурентоспроможності.

Важливим аспектом є врахування ризиків, пов'язаних з податковою оптимізацією. Зокрема, необхідно уникати застосування методів, які можуть бути визнані незаконними або етично сумнівними, оскільки це може призвести до штрафів, санкцій або пошкодження репутації підприємства. Тому важливо

проводити податкове консультування в межах закону та з урахуванням етичних стандартів.

На практиці підприємства, що активно використовують податкове консультування, демонструють значне зниження податкових витрат і підвищення своєї фінансової ефективності. Однак для досягнення сталих результатів необхідно регулярно оновлювати стратегії податкового консультування з урахуванням змін у податковому законодавстві та специфіці бізнесу.

У результаті дослідження можна сформулювати кілька ключових рекомендацій для підприємств, зокрема:

– Вибір оптимальної системи оподаткування, що відповідає особливостям діяльності підприємства.

– Активне використання податкових пільг і знижок для зменшення податкового навантаження.

– Застосування методів податкової оптимізації з урахуванням законодавчих змін і внутрішніх стратегій підприємства.

– Постійний моніторинг витрат і податкових зобов'язань з метою вчасного виявлення можливостей для зниження витрат.

Податкове консультування має значний потенціал для розвитку, особливо у зв'язку з постійними змінами в податковому законодавстві та економічних умовах. Підприємства, які активно інвестують у розвиток податкових стратегій і оптимізаційних методів, мають великі шанси на досягнення фінансового успіху і стабільності в умовах економічної невизначеності.

Таким чином, податкове консультування з обліку та оптимізації витрат є необхідним інструментом для підприємств, що прагнуть досягти фінансової стабільності та підвищити свою конкурентоспроможність на ринку. Правильне застосування методів податкової оптимізації дозволяє не тільки зменшити витрати, але й зберегти ресурси для подальшого розвитку підприємства.